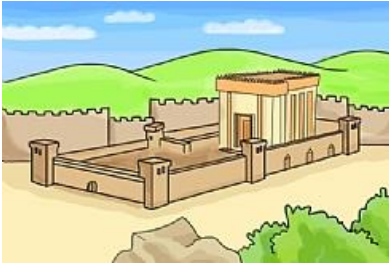

רבן יוחנן בן זכאי

ב. ההיזדרזות הרוחנית בשנים שלפני חורבן הבית

מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מס' דבחדש יתרו פרשה א

היה רבן יוחנן בן זכאי עולה למעון יהודה (=היישוב מעון שבאזור יהודה).
ראה ריבה (=בחורה צעירה) אחת מלקטת שעורים מתחת גללי הסוס.
אמר להם רבן יוחנן בן זכאי: ראיתם ריבה זו מה היא?
אמרו לו: עברית (=יהודיה).
סוס זה של מי הוא?

אמרו לו: של פרש ערבי אחד.

אמר להם רבי יוחנן בן זכאי לתלמידיו: כל ימי הייתי מצטער על הפסוק הזה, והייתי קורא אותו ולא הייתי יודע מה הוא: "אם לא תדעי לך היפה בנשים (צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים)" (שיר השירים א, ח).

לא רציתם להשתעבד לשמים, הרי אתם משועבדים לפגומי גוים ערביים;
לא רציתם לשקול לשמים בקע לגולגולת (=משקל זהב, מחצית השקל שניתנה למקדש), הרי אתם שוקלים חמשה עשר שקלים במלכות אויביכם;

לא רציתם לתקן הדרכים והרחובות לעולי רגלים, הרי אתם מתקנין את הבורגסין (=תחנה או מלון בצדי הדרכים או מגדל) ואת הבורגנין (=סוכות קטנות או מבצרים) לכרכי מלכים. (=כהגנה לערי מלכים) וכן הוא אומר:

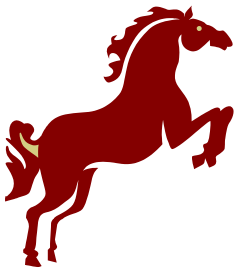
תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך באהבה - ועבדת את אויביך בשנאה;

תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשובע - ועבדת את אויביך ברעב ובצמא;

תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך מלובש - ועבדת את אויביך בעירום;

תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך מרוב כל - ועבדת את אויביך בחוסר כל;

מהו בחוסר כל? שניטלה דעת מהם. דבר אחר: ובחוסר כל, שיהו חסרים מתלמוד תורה.

א. מה מסמלת הריבה, הבחורה המלקטת שעורים מתחת גללי הסוס?

ב. כיצד מפרש ריב"ז את הפסוק בשיר השירים?

ג. מה ניתן ללמוד ממדרש זה על מצבו הרוחני של עמ"י לפני החורבן?

תלמוד בבלי מסכת יומא דף לט עמוד ב

תנו רבנן: ארבעים שנה קודם חורבן הבית -

לא היה גורל עולה בימין (גורל השעירים ביום הכיפורים, הקובע מי מהשעירים הוא לה' (והשני ממילא לעזאזל), לא היה עולה ביד ימין של הכהן הגדול כפי שהיה תמיד אלא ביד שמאל), ולא היה לשון של זהורית מלבין (כסימן למחילת הקב"ה על חטאייהם של ישראל ביום הכיפורים), ולא היה נר מערבי דולק (=נר התמיד), והיו דלתות ההיכל נפתחות מאליהן (=רש"י - סימן לאויבים לבוא להיכנס).

עד שגער בהן רבן יוחנן בן זכאי. אמר לו: היכל היכל! מפני מה אתה מבעית עצמך? יודע אני בך שסופך עתיד ליחרב, וכבר נתנבא עליך זכריה בן עדוא: "פתח לבנון דלתיך ותאכל אש בארזיך" (זכריה יא, א). (רש"י: בנבואתו של זכריה כבר נאמר שפתיחת דלתות המקדש מעצמן היא סימן לחורבן המתקרב)

הגמרא מתארת את חורבן הבית כסיומו של תהליך היזדרזות שהתמשך על פני ארבעים שנה.

א. מה מבטאת פתיחת דלתות ההיכל מעצמן?

ב. למה לדעתך רבן יוחנן בן זכאי גוער בדלתות?

המרד הגדול (66-73 לספירה)

מרד יהודי ברומא. התחיל בגליל (גמלא ויודפת) והתרחב לשאר חלקי הארץ. אספסיאנוס ובנו טיטוס נשלחו מרומא לדיכוי המרד וצרו על ירושלים במשך שלוש שנים. לא היה מנהיג מרכזי למרד, והחברה היהודים היתה מאופיינת במאבקים פנימיים רבים. פרושים, צדוקים, איסיים, סיקריים

בשנת 70 - כיבוש ירושלים וחורבן הבית.

תוצאות המרד הגדול:

מדינית:

- יהודה הופכת לפרובינקיה עצמאית שבראשה נציב רומי היושב בקיסריה וכפוף לקיסר ברומא.
- מוסדות השלטון היהודי והנהגה היהודית איבדו את סמכותם – כל סמכויות הסנהדרין בתחום הדת, החקיקה, המשפט וסמכויות מדיניות בוטלו. משרת הכוהן הגדול הפסיקה להתקיים, וליהודי א"י לא היה עוד נציג לפני השלטון.
- תושבי יהודה המנוצחים איבדו את הזכויות הפוליטיות שלהם ונחשבו ככני חסות של האימפריה הרומית. נשללו מהם כל זכויותיהם כציבור מאורגן, כמו הזכות לשיפוט עצמי, גביית מיסים וכו'.

דמוגרפית:

- מספר חללים גדול (כמיליון ע"פ יב"מ או 600,000 ע"פ מקור רומי)
- מספר שבויים רב שמוגלה מהארץ / נמכר לעבדות. (כ- 100,000) ואחרים נלקחו לשמש טרף במשחקי הזירה.
- הרס וחורבן ההתיישבות היהודית ברחבי הארץ.

חברתית:

- החברה היהודית עברה זעזועים קשים ואיבדה את ההנהגה המסורתית.
- ערעור מעמד הכוהנים והלוויים. ביטול התרומות והמעשרות.
- היעלמות רוב הכתות שהיו בתקופת המרד הגדול (הצדוקים, האיסיים, הסיקריים ועוד)
- השכבות של היהודים העשירים איבדו את מעמדם ורכושם ובמקומם החלה לצמוח שכבה חדשה של "אצולה". בעיקר משתפי פעולה עם הרומאים, שקיבלו מהם אדמות וחלק אף נהפכו למוכסים ראשיים וגובי מיסים עבור הרומאים.

כלכלית:

- הרס כלכלי גדול כתוצאה מהמרד.
- הפקעת קרקעות ע"י הרומאים
- עול מיסים כבד

דתית:

- ירושלים שהייתה מרכז לעם ישראל, לב ליבו של העם, נכבשה והוחרבה ופסקה מלשמש כמרכז.
- המוסדות היהודיים המרכזיים (בית המקדש, הסנהדרין) שהיו בירושלים לא התקיימו עוד.
- הקרבת הקורבנות נפסקה, העלייה לרגל נפסקה והמרכז הרוחני, דתי, משפטי ופוליטי פסק מלתפקד. מצוות רבות לא ניתן לקיים ללא מקדש
- משבר אמונה

מטבע "יהודה השבויה" (Judea Capta) שטבע אספסיאנוס על מנת לחגוג את ניצחונו. במטבע נראית יהודיה שבויה היושבת אבלה תחת דקל, כשליצידה עומד חייל רומי.

שלבים בהתפתחות המרד הגדול:

